

Одарка (скорочено)

Марко Вовчок

I

Розповідь ведеться від імені оповідача (тітки Одарки). Події відбуваються за часів панщини.

В одному селі був недобрий пан, його боялися всі кріпаки, і навіть вільні козаки старалися не зустрічатися з ним. Дівчата від нього завжди тікали, бо "не один вік дівоцький веселий він стратив".

Одного разу старий пан завітав до будинку оповідачки, яка жила з братом та його сім'єю. У брата була дружина та дочка Одарка — надзвичайно мила і гарна дівчина.

Пан забирає Одарку, якій було лише п'ятнадцять років, до себе в маєток. Одарка не могла зрушити з місця, батько намагався вмовити пана пожаліти молоде дівча, але пана нічого не цікавило.

"Загарбав він її та й повів... Яюсь у хаті спустіло, обезлюдніло."

II

Братова жінка пішла ввечері до маєтку пана, але її туди не пустили. Не пускали до Одарки довго ні батька, ні матері, ні тітки. Вони ходили до панських воріт, розпитували у наймитів пана, але вони нічого не знали. "Вашу дитину мов за золоту браму зачинено: і в вічі її не побачиш".

А деякі дівчата лише сміялися, бо самі пройшли через таку ж ситуацію.

Так минуло три тижні, братова жінка плакала. Боліло їй не тільки те, що дочки не бачила, а й те що з неї "дворки" (наймитки пана) сміялися, коли вона стояла під панськими воротами щодня.

III

Одного разу ввечері до їх хати зайшла Одарка "бліда-бліда та замучена". Її вигляд змусив заплакати навіть батька.

Одарка розповіла, що втекла. До старого пана приїхав молодий пан із жінкою, і поки той був зайнятий гостями вона вислизнула.

Одарка почала розповідати, що їй довелося пережити: "як її замикали на ніч саму у горницю, як грозили й били, як до згуби довели..."

Мати порадила донці звернутися до панії за допомогою, але Одарка розповіла, що старого пана всі дуже бояться. А пані й панночки ображалися на Одарку, вважали її винною і, можливо навіть заздрили, що господар так нею зацікавлений.

Одарка залишилася ночувати у батьківській хаті, сподіваючись, що пан не помітить її відсутності вночі.

IV

Вранці парубки з двору прибігли за Одаркою. Вона плакала, не хотіла йти, говорила, що нездужа. Але хлопцям було наказано, хоч і силою доставити Одарку до панського двору, хоча їм і самим було шкода дівчину.

Після обіду Одарка прийшла в батьківську хату — попрощатися. Її разом з тіткою віддали молодим панам. Тітка теж була шокована, вона весь вік прожила у своїй хаті; а тепер мала їхати служити до чужих людей, у чужу сторону. Тітка Одарки плакала, а мати була рада, що дочка відправиться на чужину не сама.

Одарка розповіла, що "старший панич одружився з ляховкою і жив собі в місті, а до батька років щось з чотири не їздив: той лютував, що син одружився з ляховкою." Але коли у старого пана з'явилися внуки він почав догоджати невістці і слухавсь її, і гроші їй давав... хоча був дуже скупий!

Саме ляховка випросила у старого пана Одарку з тіткою собі у слуги.

V

У неділю Одарка з тіткою мали їхати до міста. Одарка востаннє вклонилась матері і батькові, попрощалася. Всі були надзвичайно сумні.

Їхали до міста вони разом з панами чотири дні, Одарка дуже сумувала за батьками. На панському дворі всі їх оглядали; "ніхто не заговорить, ані привітає". Привели їх в покої, а панська дівтора виставляла руки для поцілунків.

VI

Тітці дали роботу прясти, а Одарку посадили гаптувати. Пані незлюбила Одарку, знущалася з неї, змушувала танцювати, а коли Одарка випадково падала з неї всі сміялися.

Одарка, почала танути як воскова свічечка, могла просидіти мовчки цілісінький день. Чого вже пані їй не робила, як не глумилася — а Одарка все мовчала. Навіть малі паненята знущалися з Одарки, обзивали її "дурною", штовхали, щипали, змушували танцювати.

Одарка все мовчала, а пані казала: "Се якась кам'яна дівчина!"

VII

Прийшла весна, тітка копала, в саду працювала, а Одарка й за поріг не вийшла. Пані лишила її гаптувати.

Одного дня пані вирішила перевірити чи гаптує Одарка чи ні. Підкралася пані до її кімнати, а Одарка лежить, "зложила руки під голівку, бліда-бліда, тільки очі їй сяють". Пані розізлилася, але промовчала. Тітка перенесла Одарку в комору, положила на лавці; вона більше й не піднялась. Тільки просила тітку відкрити вікно, щоб подивитися в рідну сторону.

"Пани порадилися між собою, казали бабу привести. Прийшла старесенька бабуся, подивилась та й похитала головою.

— Дитино моя нещаслива! — каже. — Нехай тії добра не діждуть, що тебе, як пахучу квітку, стоптали, а твій вік уже недовгий!"

VIII

Тітка відвезла дівчину в больницу. Але її саму навідувати Одарку не пускали, адже були впевнені, що в лікарні за нею доглянуть.

Одного разу в неділю змогла тітка навідати Одарку. Та лежала проти відчиненого вікна.

Старенька служка, що за недужими доходжає, розповіла, що Одарка так прохала, щоб її біля вікна поклали, що їй ліжко і перемістили.

Одарка розпитувала про батьків, і нічого не хотіла, аби її тільки від вікна не гнали. Через вікно Одарка бачила як цвітуть вишні, черешні.

IX

Наступного четверга тітка дізналася, що Одарка померла.

"Побігла я туди: вона вже на столі. Свічечка горить, а нікого нема. І така ж вона хороша лежить, як ангелятко боже!"

Старенька служка розповіла тітці про останні години життя Одарки, як вона востаннє поглянула у вікно, в ту сторону, де батько й мати живуть. Служка принесла їй вишневу квітку, саме це було останнім бажанням дівчини. Перед смертю дівчина згадувама батька та матір.

"В п'ятницю її поховали. Як спускали домовину в яму, то все над нею білі голуби кружляли."